מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה
דיין באה"ק ובחו"ל

Michael Chlomo Abichid

Rav kehilat Habdad a Ramat Beth Shemesh, Israel

Rosh Kolel et Dayan

מכירת חמץ הנמצא במוכנית החונה ברחוב

ב"ה. ב' ניסן תשע"ט, רמת בית שמש, אה"ק תובב"א,

לכבוד ידיד נפשי עוז חביבי, הרה"ג הרה"ח הרב בנימין יחזקאל אדרעי שליט"א, הרב הראשי ליפן,

במענה לשאלתך אשר שאלתני האם ניתן למכור במכירת חמץ, מכונית או מסעית שבתוכה חמץ, כשהיא חונה ברחוב, שהוא מקום השייך למדינה ולא בחניה פרטית, ובעיקר לדעת רבינו הזקן בעל התניא בשולחנו, אבוא לפרט תשובתי כפי הכח אשר נתן ה' בידי ובעזרתו ית'.

א. ראשית על מנת להבין את השאלה בכלל, כדאי להקדים בנושא מכירת חמץ ואת המורכבות שבה, דאף שלכאורה המוכר חמץ לגוי כבר אינו שלו ולא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא, והוא לכאורה דבר פשוט במשנה (מסכת פסחים כא, א) וכן בירושלמי והתוספתא (בפ"ב) ושם עסקינן גם כשרוצה לקנותו אחרי פסח, אבל כפי שנבאר לקמן הנושא מורכב, ולא רק מהסיבה שלא מתכוונים להתפטר מהחמץ לצמיתות (אלא לקנותו חזרה מיד אחרי פסח) ולא רק מטעם השארת החמץ בביתו לכאורה.

ב. כעת נבאר השתלשלות מכירת החמץ בקיצור נמרץ, מזמן שעסקו יהודים בעסק השכר או כיוצא בו (בדורנו בגלל ריבוי המאכלים וקלות האחסון לטווח ארוך הפכה בעיית ריבוי החמץ נחלת הכלל).

בתה"ד (ס' קיט-קכ) נתן עצה למכור את החמץ לגוי שהוא מכירו (ידידו) במחיר מועט, כגון אם החמץ שווה חמש אלף אירו אפשר למכור אותו במאה אירו בלבד, ובמילא שילם הגוי את מחיר המלא של החמץ, ואחרי פסח הגוי מוכר את החמץ חזרה ליהודי עם רווח.

אמנם בדרך זו יכולה להיווצר בעי' חמורה. כי הרי הגוי מבין שהצליח להשיג דבר השווה כסף רב בכסף מועט וביכולתו למכור את החמץ במחיר המלא ולהרוויח הון רב, ולא להסכים להחזירו בכסף מועט, ולכן בלשון אדה"ז, חדשים מקרוב באו (הפר"מ במ"ז בשנת תקמו והנו"ב כפי שכתב בנו בשיבת ציון) נתנו עצה למכור את החמץ במחירם המלא ויתן הגוי חלק קטן מהכסף, ולזקוף את מותר המעות במלוה, ובמילא לפי המבואר בשו"ע רמ"א ונו"כ (חו"מ סי' קצ סעיף י) אין חשש של עייל ונפיק אזוזי (עיין מסכת בבא מציעא עז, ב) שיכול לערער הקנין, וע"ז הקדים אדה"ז כשבא לבאר את שטר מכירת חמץ ששלח (אחרי שהתפרסמה דרך המכירה המחודשת), שיש ספרים של ראשונים שלא היו בידיהם של אחרונים (כפי שביאר כוונתו, אחיו בשארית יהודא, כנודע אחרי שנשאל בכוונת רבינו) שגם בזה ישנו חשש של עייל ונפיק אזוזי, ולכן מבאר רבינו שלא היה ברירה ביד התה"ד מלהציע מכירת חמץ רב אלא במחיר מועט, כך שלנכרי אין שום חוב. וע"ז מצא רבינו פיתרון הערב קבלן שמסלק החשש של עייל ונפיק אזוזי כי כלפי הגוי אין לנו שום טענות כי הכתובת הבלעדית הוא הערב קבלן.

ועם הנ"ל נמצא פיתרון מלא לקנין הנקרא קנין מעות אבל אינו פשוט כלל להסתפק בו במכירת חמץ כדלקמן.

כידוע מעות קונות מן התורה לרבי יוחנן, ולריש לקיש משיכה קונה (בבא מציעא מו-מח ע"ז עא ועוד). ואיתא בגמרא (בבכורות יג) שאם מעות קונות ביהודי, משיכה קונה לגוי, וכן להיפך, ולכן לרבי יוחנן משיכה קונה בגוי ולריש לקיש מעות קונות. רש"י (בקידושין יד) סובר שמעות קונות לנכרי וכן סובר הרשב"ם, אבל תוס' ורוב הראשונים פסקו שמשיכה קונה. הרמב"ם פסק ששני הקנינים מועילים בגוי (והנו"כ התפלפלו בדעתו כידוע,

ולהעיר מהרמ"א בחו"מ בסי' קצד שמטלטלין נקנים לגוי במעות והתפלפלו בדבריו הסמ"ע והש"ך ועוד).

ועפ"ז א"א להסתפק בקנין מעות במכירת חמץ, ואכן כך הכריעו הפוסקים בסי' תמח וכן בשועה"ר שם סעיף ח' וכן הפוסקים בבהמה המבכרת, ולכן בעי מעות וגם משיכה, והיות ומשיכה לא עושה הגוי מריבוי החמץ והמקומות, הציעו הפוסקים קנינים נוספים כדלקמן.

ג. אחד הקנינים הוא קנין סיטומתא (בבא מציעא ע"ד ועוד) שהוא קנין הנהוג אצל סוחרים, ואם הוא אכן נהוג מועיל לא רק לעניין מי שפרע אלא כקנין של ממש כנפסק בשו"ע חו"מ סי' רא. ונפסק בערוה"ש יו"ד סי' שכ וכן במ"ב סי' תמח ס"ק יט שקנין זה מועיל לקנין דאורייתא וכן דעת החת"ם סופר (יו"ד סי' שיד ויש לכאורה סתירה מתשובה שטז ואכ"מ), כדין כל הסכם ממון שהוא קיים (אבל אינו פשוט וד"ל) והוא קנין דאורייתא וכן דעת רב שמעון שקופ (כפי שמבאר שהעיקר שיש גמירות דעת ומעשה קנין) וכן הביאו רבינו בסי' תמח סעיף יא כקנין גמור וכן בשטר מכירת חמץ כאחד הקנינים. ועיין פת"ש בסי' רא בזה דלא כשו"ת הרמ"א ונתיבות המשפט דהוה קנין דרבנן (ולשיטתם נכנסים לחקירה האם קנין דרבנן מועיל לדאורייתא כידוע דברי האבני מילואים ס' כח, לג והוא נ"מ טובא כאן במכירת חמץ, קידושין, ארבעת המינים ועוד, וידוע המעשה רב מהרבי הריי"ץ, ששילם ארבעת המינים אחרי החג והרבי סיפר זאת בהקשר לחקירה הנ"ל ובפסקי דינים צ"צ [יש לי אריכות בדבריו ואכ"מ להאריך בזה] והשערי ציון הביא חולקים (א"ר ועוד) על קנין סיטומתא ולכן כתב שטוב לעשות עוד קנינים וכן עושים למעשה. (יש ביאור הלכה על קנינים חדשים שחידשו הגויים (לא רק מנהג סוחרים) ואין הזמן להאריך בזה).

עוד הוסיף הקצות הנ"ל עוד קנין, והוא נקרא אודיתא. והנתיבות במקור חיים לא קיבל אבל הרבה עושים אותו.

ד. קנין נוסף הוא קנין אגב קרקע, שבו הלוקח קונה יחד עם הקרקע מטלטלין, ואינו קנין חצר המפורסם כי קנין חצר הוא נכס שכבר קנוי לו ועל ידו יכול לקנות חפצים שמניחים בתוכו מדין שליחות (קיימים הגדרות והסברים נוספים לקנין זה), משא"כ קנין אגב קרקע קונה נקנים המטלטלין יחד עם הקרקע כטפל עם העיקר (ולקמן נראה האם המטלטלין חייבים להיות בקרקע או לא).

קנין זה מופיע בכמה מקומות בש"ס ומהם בבא מציעא (דף יא) ובמשנה קידושין (דף כו) כדאיתא שם נכסים שאין בהם אחריות (מטלטלין) נקנים עם נכסים שיש בהם אחריות (קרקע).

קנין אגב קרקע החשיבו רבינו כקנין גמור בסי' תמח סעיף יא, וכן ניתן לדייק מקו"א ס"ק ג בסי' תמא לגבי קנין חליפין (כפי שנבאר לקמן), שלא הביאו כקנין לכתחילה משא"כ קנין אגב קרקע, וכן מופיע בשטר מכירת חמץ, ולכן קצת קשה לי דברי השארית יהודא בסי' י', שדייק מלשון רבינו בשטר מכירת חמץ "יתר שאת ויתר עוז" שרבינו חשש לקנין זה, והשארית יהודא השווה קנין זה לקנין חליפין, וזה אינו לכאורה, כי הציעו רבנו כקנין בפני עצמו בסעיף יא הנ"ל, ואין צורך להגיד שחזר בו. וכן משמע משער הכולל בביאורו את שטר מכירה של אדה"ז ולכן הביא ביאור אחר של הצ"צ במילים יתר שאת ויתר עוז ע"ש (ולהעיר שבגלל שחשש אחיו לקנין זה הוסיף קנין חליפין וכיום יש מרבני חב"ד שאימצו זאת, אמנם הרוב לא רוצים לזוז משטר מכירה המקורי של רבינו כפי שנימק בעצמו בקו"א דלעיל הטעם שהשמיט קנין סודר, וכיון דנפיק מפומיה, ולא עושים עם הגוי קנין חליפין משא"כ עם הערב קבלן), וכן רבו הפוסקים שרואים בקנין אגב קרקע קנין גמור, וכן הציע אותו התוס' והרא"ש בבהמה המבכרת, וכן נפסק בשו"ע יורה דעה סי' שכ סעיף ו, (דלא כדברי התומים והקצות החושן בחו"מ סי' קצד סק"ג שחשש מקנין זה והציע קנין חצר, היפך ממש מהר"ש קאדניווער שהובא בנחל שבעה, ואדה"ז (תמח, י) ועשרות גדולי הפוסקים לפניו פסלו קנין זה לגוי כי הוא מדין שליחות ואין שליחות לגוי גם עם גוי. ועשרות פוסקים נקטו שאכן קנין אגב קרקע הוא קנין גמור, (חת"ם סופר ביו"ד ש"י) ולהעיר מספר המקנה שהביא י"א הוכחות שהקניון דאורייתא, שלא ככמה פוסקים שטענו שהקנין דרבנן ובמילא נכנסים לחקירה הידוע אם קנין דרבנן מועיל לעניין דאורייתא כמכירת חמץ כנ"ל ועוד חקירה אם קנין דרבנן מועילים לנכרי).

ואינו בסתירה לריבוי קנינים שעושים בפסח כי רוצים שיהיה לכולי עלמא, וכן משמע מדברי השער הכולל שם. והטעם כי אפילו שהם קנינים מעולים מעיקר הדין בכל זאת עסקינן באיסור דאורייתא ולמה לא נחשוש לכתחילה כפי שהוסיפו קנין סיטומטא לקנין אגב קרקע בבהמה המבכרת ביו"ד שכ סעיף ו, בגלל אסור דאורייתא של קודשים בחוץ ולכן אינו בסתירה לכל אריכות הצ"צ בפסקי דינים על ס' תמח בהסבר כל הקניינים מעלתן וחיסרונם, ונבאר זאת ביתר שאת לקמן.

בשו"ע אדה"ז הציע קנין אגב קרקע במכירת הקרקע, אבל בשטר מכירת חמץ כתב שיש לעשות קנין אגב קרקע בשכירות הקרקע, וכן הוא בשטר הנו"ב, ומועיל למטלטלין

כקנין אגב קרקע במכירה (כפסק הרמ"א בחו"מ ריש סי' רב והש"ך תמה עליו מדוע הביאו בלשון י"א כשזה דין פשוט וציטט בבא מציעא יא ועיין שם לגבי השאלה ובקה"ח), והטעם לשינוי כי: (א) מי ששוכר לא יכל למכור, (ב) בשכירות בעי שטר ראיה ולא מכירה כמבואר בחושן משפט סי' קצא (שטר מכירה מורכב מכמה פרטי דינים ולכן הרבה לא בקיאים בו ובפרט ששטר של רבינו נשלח לא רק לרבנים), (ג) לא בעי ערב קבלן כי אפשר בכסף מועט ותשלום השכירות בדרך כלל בתום השכירות (כיום גם בשכירות עושים ערב קבלן ואגב יש להחמיר שיהיה שוה פרוטה לכל אחד ואחד הן לשכירות והן לחמץ כפי שפסק בשו"ת דברי מלכיאל בח"ד ויש חולקין ואכ"מ). ולהעיר שיהודי קונה קרקע בכסף או שטר או חזקה וחליפין (חו"מ קצ), ונכרי בשטר וכסף (חו"מ קצד) וזאת במכירה משא"כ בשכירות. ולהעיר שאדה"ז הן בשו"ע והן בשטר מדגיש בקנין אגב קרקע שהחמץ מונח בתוכו ונראה לקמן האם זה לעיכובא.

ה. ולפני שנחדד את שאלתנו ננסה להבין מדוע עושים כל-כך קנינים (כבר ביארנו מדוע לא מסתפקים בקנין מעות וכבר הזכרנו שהגוי לא עושה משיכה, אבל למה לא נסתפק בקנין סיטומתא וקנין אגב קרקע אם הם קניינים גמורים?).

ידועים דברי אדה"ז בביאור שטרו לדחות מה ששגגו (בכור שור ועוד) שאם ח"ו המכירה לא תפסה ניתן לסמוך על הביטול חמץ שעשה לפני הפסח, והטעם שא"א לסמוך על הביטול, כי הירושלמי ותשובת הרשב"א והדרכי משה פסקו שאם בכוונתו לזכות בחמץ אחרי הפסח, החמץ לא מופקר לגמרי, והיות וכאן רוצה בחמץ אחרי הפסח ולכן מוכרו, לכן אם ח"ו המכירה לא תפסה עבר בבל יראה ובל ימצא.

ויש שהעירו שחזר בו רבינו ממה שפסק בסי' תמח סעיף ח, שאינו עובר ב"י וב"י ונצטט את לשה"ק "אבל בדיעבד שלא קנה הנכרי את החמץ אלא במשיכה בלבד או בכסף בלבד ועבר עליו הפסח הרי זה מותר אפילו באכילה וכן אם נזכר לאחר שהגיעה שעה ששית שאז אינו יכול להקנותו לנכרי כמו שנתבאר בסימן תמ"ג אין צריך לפדותו מהנכרי ולבערו מן העולם ואע"פ שיש אומרים שהנכרי אינו קונה מטלטלין בכסף בלבד אלא במשיכה כמו שנתבאר בח"מ סימן קצ"ד וזה שלא משך את החמץ מרשות הישראל לא קנהו כלל אע"פ שנתן לו כל דמיו והרי הוא חמצו של ישראל מכל מקום (הרי יש אומרים שהנכרי קונה מטלטלין אפילו בכסף בלבד או במשיכה בלבד כמו שנתבאר ביו"ד סי' קל"ב ויש לסמוך על דבריהם להקל בחמץ שעבר עליו הפסח שאינו אסור אלא מדברי סופרים שבדברי סופרים הלך אחר המיקל ועוד), כיון שהחמץ לאחר שהגיע זמן ביעורו אף אם לא היה מוכרו לנכרי לא היה ברשותו של הישראל ולא נקרא שלו כלל שהרי אין רשאי ליהנות ממנו אלא שהתורה העמידה את החמץ ברשותו להיות שמו נקרא עליו שיעבור עליו בבל יראה ובל ימצא אם לא הוציאו מרשותו קודם שהגיע זמן הביעור ולא ביערו מן העולם לאחר שהגיע זמן הביעור לפיכך בגילוי דעת בלבד שהוא מגלה דעתו קודם שהגיע זמן הביעור שאין רצונו כלל שיהיה החמץ שלו די בזה להפקיע מעליו איסור בל יראה ובל ימצאנו וגילוי דעת זה הוא מה שמקנה אותו לנכרי אע"פ שאינו קנין גמור המועיל מדין תורה שלא יוכל אחד מהן לחזור בו ולבטל המקח" עכ"ל.

אבל תמוה לומר שחזר בו: (א) כפי שנוכיח לקמן כשאין צורך ודאי אין לחדש שחזר בו, (ב) זה מכניס את רבינו עם השוגגים (כך תמה על הבכור שור . . . ששגגה עלתה בידו), ועוד בלי להזכיר שהיה חלק מהשוגגים, ועיין בשער הכולל שם שהביא כל מי ששגה בזה בלי להעיר מדברי אדה"ז בסי' תמח סעיף ח, ולכן משמע כדברנו, ובפרט שמיד בהמשך ציטט סעיף ח לעניין אחר וחיזק דבריו מדברי הצ"צ וד"ל. (ג) רבינו פסק ברור כדרכי משה בשו"ע שלו ס' תלו סעיף י"ח וכן בס' תמה סעיף ב ובקו"א ס"ק א, ועד שפסק שגם אחרי פסח בדיעבד אסור בהנאה, (ד) רבינו אף שכתב הלכות פסח בהיותו עדיין במעזריטש (בשנת תקלא) ומאוחר יותר כתב את שטרו (רק בשנת תקמו התחילו לנהוג זקיפה במלוה) וביאור דרישת הערב קבלן, הספיק להוסיף זאת בשו"ע, ובסעיף יב כתב לעיין בשטר שבסידור (שנדפס בשנת תקסג) ולא העיר כלום על סעיף ח וד"ל.

ולפני שנבאר את סעיף ח, יש להקשות (א) איך פסק שמועיל גילוי דעתו בדיעבד ואינו חמץ שעבר עליו הפסח, ובס' תלו פסק שהיות ואין הביטול מועיל לגמרי החמץ אסור בהנאה?, ועוד, הרי כמה דיו נשפך בהגדרת הביטול וכוחו ופעולתו וכן בהסבר שיטת רבינו בס' תלד סעיף ז וכן בשיחות הרבי (השבתה בלב עד שלא נחשב לכלום רש"י רשב"ם רמב"ם, ובדיבור מדרבנן כמובא בירושלמי ובשועה"ר (תלד, ו) ובאורך בקו"א סק"ג שם, ומדין הפקר כתוס' וכעפרא דארעא, ובציורף שיטת הר"ן. ואשרי חלקי שזכיתי לשמוע שיעורים מפי מורי הגאון האדיר עוז ומגדול ראש ישיבת ברינואה שבצרפת הרב יחיאל קלמנסון שיחי' בנידון) וכאן בסעיף ח גילוי בעלמא מהני? ומה הדיוק בסעיף ח שמועיל להקנות?

ו. כדי ליישב הנ"ל, יש להקדים מה שכתב אדה"ז בסי' תמא סעיף ט, וז"ל "ואם הקנה הישראל את החמץ להנכרי קודם הפסח בקנין גמור המועיל להקנותו להנכרי את החמץ שיהיה קנוי לו לחלוטין אף כשהוא מונח עדיין ברשות

הישראל כגון שהקנה לו על ידי קנין סודר או אגב קרקע (כמ"ש בחושן משפט סי' קצ"ה ור"ה ור"ב וע"ש בסי' קצ"ד) הרי דינו כאלו לא היה חמצו של הישראל מעולם כיון שכבר נקנה להנכרי לחלוטין קודם הפסח" עכ"ל. (עוד פעם רואים שקורא רבינו קנין אגב קנין גמור).

ולפני שנצטט את הקו"א ג על סעיף זה נקדים נקודה קצרה בקנין חליפין על ידי גוי.

קנין חליפין עם נוכרי לא הוזכר בש"ס (כדברי הש"ך בחו"מ סי' קכג דלקמן וכן כותב הערוה"ש בחו"מ ס' קצד), אמנם הוזכר בתוס' בקידושין (דף ג), כקנין המועיל בגוי, וכן נהג ר"ת. וכן פסק בתה"ד ס' ער (בדין בהמה המבכרת) וכן נפסק בשו"ע חו"מ ס' קכג. אמנם הש"ך שם הביא שהמהר"ם מינץ והמהרשד"ם סוברים שאין קנין חליפין בנכרי וכן סובר הש"ך בעצמו.

ועכשיו נצטט את לשון הקו"א "[על ידי] קנין סודר כו'. עיין בש"ך חו"מ סי' קכ"ג ס"ק ל' בשם מהר"מ מינץ ומהרשד"ם, והסכים הוא ז"ל עמהם, והאריך בראיות דנכרי אינו קונה בקנין סודר, ויש לחוש לדבריהם לכתחלה באיסור של תורה. ולכך לא הזכרתי קנין סודר בפנים בסי' תמ"ח, אבל הזכרתי כאן לענין דיעבד, מאחר דיש לסמוך בדיעבד על ר"ת וסיעתו וטוש"ע בחושן משפט ואחרונים כאן" עכ"ל.

ז. מכל הנ"ל ברור שיטת רבינו שיש הבדל בין שמים לארץ בין לארגן מכירת חמץ לכתחילה לבין בדיעבד, כי אחרי פסח עסקינן לכל היותר בקנס דרבנן (חמץ שעבר עליו הפסח) כפי שציין רבנו בסוגריים בסעיף ח, וכן בקו"א שאפילו קנין חליפין בדיעבד הוא קנין טוב כר"ת והשו"ע הנ"ל אלא שלכתחילה היות ועסקינן בחשש איסור דאורייתא יש להחמיר לכתחילה כי למה לא נעשה קניינים לכולי עלמא, וזה בעצם מה שדחף הפוסקים לעשות כל-כך קניינים (מעות, עם ערב קבלן, אגב קרקע, חליפין, סיטומתא, יד הגוי קרוב לחצר, מסירת מפתח, אודיתא). וגם בעניין דעת הדרכי משה, בשטר מכירת חמץ ודאי שאדה"ז יכול לכתחילה לחשוש לאיסור דאורייתא בפרט שהחמירו חכמים באיסור זה (שועה"ר ריש סי' תמז) ולומר שלא מהני ביטול וכן הצ"צ בפסקי דינים כי כך יש לחשוש לפני מעשה, אבל אחרי מעשה גם בקנין מעות בלי משיכה ובלי קניינים נוספים יש לסמוך להקל אחרי פסח כבסעיף ח, וע"ש גם בזמן שאסור בהנאה וא"א למכור.

ולכן אין להקשות בין ביטול לכתחילה (תלד, ז) לבין בדיעבד. ומה שאסור החמץ בהנאה בס' תלו סעיף י"ח ושם עסקינן בדיעבד אחר פסח, בגלל שרצה לזכות בחמץ אחר הפסח וכן בס' תמה סעיף ב י"ל ששם אין מכירה כלל והיות והביטול לא כדבעי במילא ההפקר לא גמור (לשון רבינו בס' תמה, ב) ולכן אף שאחיזתו בחפץ חלש (הפקר חלקי) די לעבור עליו או שחכמים ראו לקנוס בזה, משא"כ בס' תמא סעיף ט בקנין חליפין וכן בסי' תמח סעיף ח בקנין מעות או משיכה, מהני בדיעבד כי גילוי דעתו שאינו רוצה בחמץ ולכן מוכרו, בהצטרף דברי הר"ן שמחזיק את החמץ ברשותו מצד כח התורה במילא קל להתפטר ממנו עם גילוי דעתו, ועוד שכאן יש קנין הגוי שאפילו אם הוא חלש (עיין סוף סעיף ח קנין דרבנן) די להוציאו מרשותו ולהקנותו לגוי. וביאור זה עולה כפתור ופרח לכל המעיין במשאת בנימין סי' נט.

וכ"ז אחרי פסח או אפילו אחרי זמן שא"א למכור אבל אם רוצים לעשות מכירה לכתחילה היות ויש סברות לומר שכל קנין יש לו עוררין, לכן לכתחילה בחשש דאורייתא יש לחשוש שהמכירה לא תפסה וכן הביטול לא תפס בגלל שרוצה לזכות בחמץ אחרי פסח, ולכן יש לעשות כל מיני קנינים.

ח. ואחרי כל ההקדמות האלו יש להקשות את הקושיא שהתחלנו בה, כי אחד הקנינים שרבינו הציע הוא קנין אגב קרקע כשהחמץ בתוכו, לכן היות והרכב הוא כלי (כספינה שנחשב למטלטלין ועיין בזה בבא בתרא עו וחו"מ קצח לעניין קנין מסירה, והגם שכלי גדול לפעמים לא רואים אותו ככלי רגיל עיין שועה"ר סי' שיג סעיף י"ח, נחשב לדיני קנינים למטלטלין) והחמץ מונח בתוכו נחשב כמונח לתוך כלי, וכלי עם חמץ נמכר בקנין אגב (בשכירות המקום) ולכן מה נעשה עם רכב המונח ברחובה של עיר?

ט. והאמת שאינה קושיא כלל. ובהקדים שבקנין אגב קרקע הגמרא (בקידושין כו) שואלת האם צבורים בעינן או לא, דהיינו האם החפצים הנקנים אם הקרקע צריכים להיות מונחים בקרקע או שלא, ואחרי שתי שמע מינה הגמרא מסיימת והלכתא שלא בעינן צבורים, וכן נפסק ללא חולקים בחו"מ סי' רא וכן הביא המ"ב בס' תמח ס"ק י"ט והוא דין פשוט לכל בר ברב דחד יומא.

ולפ"ז יש לתמוה מדוע אדה"ז מזכיר כל פעם שהחמץ מונח בתוך הקרקע?

והתשובה פשוטה, וכפי שביאר בס' תמח סעיף ז, וז"ל "ואפילו אם קנה הנכרי את החמץ באחד משאר דרכי הקניות שיתבאר אף על פי כן אם אפשר טוב הוא שיוציא הנכרי את החמץ מרשות הישראל קודם הפסח שאם ישאר החמץ מונח ברשות הישראל יהא נראה כאלו קבל הישראל את החמץ בפקדון מיד הנכרי ואחריות הפקדון על ישראל

אבל מעיקר הדין אין לחוש לזה ומכל מקום אם הוא בענין שאם לא יוציאנו הנכרי מרשות הישראל יתחייב הישראל באחריותו דהיינו שאם יגנב ממנו החמץ או יאבד יתחייב להחזיר להנכרי דמי המכירה שנתן לו בעת קנייתו ממנו את החמץ צריך הישראל להזהיר את הנכרי שיוציא את החמץ מרשותו כדי שלא יתחייב להחזיר לו דמיו אם יגנב ממנו" עכ"ל.

וכפי שמבואר בכמה מקומות (תמ, ט תמא) חמץ של גוי ברשות ישראל נחשב של היהודי אם יש לו אחריות, ולכן גם אם אין חשש שיבוא לאוכלו אם עושה מחיצה עשרה טפחים בכל זאת החשיבו חכמים החמץ כשלו, אבל אם חמץ של גוי מונח בבית הגוי אין בעיה שיש אחריות ליהודי, ולכן מובן כאן דברי אדה"ז שגם חמץ של גוי שאין לו אחריות יש להוציאו מרשותו לרשות הגוי, שלא יהיה נראה שיש לו אחריות. ולכן בקנין אגב קרקע החמץ יהיה מונח שם, ובמילא החמץ מונח ברשות הגוי.

ולכן ע"פ כל הנ"ל, אין שום חשש למכור מכונית החונה ברשות הרבים כי אפשר למכור אגב קרקע אחר, ואינו נראה כלל שיש ליהודי אחריות כי הרכב לא ברשותו אלא ברחובה של עיר.

ועוד אדה"ז לוקח בחשבון שיש ליהודי חמץ בדרך (תמח סעיף יא), ומציע אחד הקניינים כקנין סיטומתא, וכאן הרי כמה קניינים מוצעים בשטר מכירת חמץ של רבינו, וכן כתב בפירוש בשער הכולל לדברים שבדרך הבאים בספינה, וכן בשטר בימינו יש קנין אגב לחמץ שלא מונח שם.

הנלע"ד כתבתי, בעזרת החונן לאדם חכמה בינה ודעת,

ידידו מכבדו ואוהבו

מיכאל שלמה אבישיד